

Suomen Sadankomitealiitto ja Suomen Rauhanliitto
Turvallisuuspolitiikka 2000-luvulle
Järjestöt turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selonteosteosta 5.9.

Konfliktien hallinta, rauhanturvaaminen ja Suomi

Kansainvälisen yhteisön on kehitettävä välineitä puuttua kriiseihin riittävän varhaisessa vaiheessa, jotta niiden eskaloituminen sotilaallisiksi kriiseiksi voidaan estää. EU:ssa painopisteen tulee olla siviilikriisinhallinnassa sotilaallisten keinojen kehittämisen sijasta. EU:n perinteiset vahvuusalueet – taloudelliset ja poliittiset keinot – ovat ne, joita tulee ensisijaisesti kehittää. Suomen on oltava aktiivinen ja aloitteellinen EU:n siviilikriisinhallinnan kehittäjä.

On hyväksyttävää, että kansainvälisellä tasolla ylläpidetään jonkin asteista sotilaallista kriisinhallintavalmiutta, mutta sotilaalliset keinot on nähtävä ehdottomasti

Kylmän sodan päättyminen ja Neuvostoliiton hajoaminen merkitsivät päätöstä kahden suurvallan väliselle vastakkainasettelulle. Tämä kehitys muutti Euroopan turvallisuuspoliittista tilannetta aikaisempaa vakaammaksi. Laajan eurooppalaisen konfliktin mahdollisuus on pieni, eikä Eurooppaa uhkaa mikään ulkopuolinen valtio tai valtioryhmä.

Konfliktit ovat nykyään pääosin alueellisia, valtioiden sisäisiä eivät niinkään valtioiden välisiä. Pääosa näiden konfliktien uhreista on siviilejä, ja konflikteihin puuttuminen ja niiden ratkaiseminen on erittäin vaikeaa, jos ne on päästetty eskaloitumaan väkivaltaisiksi yhteenotoiksi.

Myös Euroopassa on ollut alueellisia konflikteja, erityisesti entisen Jugoslavian alueella. Konfliktien taustalla on itäeurooppalaisen komentotalouden romahtaminen ja komentotalouden aikana syntyneet taloudelliset, sosiaaliset, etniset ja kulttuuriset jännitteet. Demokraattisen perinteen puuttuessa jännitteitä ei kyetty ratkaisemaan, vaan ne päin vastoin toimivat kasvualustana kansallismieliselle

politiikalle, kun keskitetty poliittinen valta romahti. Kansainvälinen yhteisö, ennen kaikkea EU ja YK, eivät kyenneet muotoilemaan yhteistä toimintalinjaa, jonka avulla olisi riittävän aikaisessa vaiheessa kyetty estämään konfliktien kärjistymistä.

Kansainvälisen yhteisön on kehitettävä välineitä puuttua kriiseihin riittävän varhaisessa vaiheessa, jotta niiden eskaloituminen sotilaallisiksi kriiseiksi kyetään estämään. Päävastuu tässä työssä on YK:lla, mutta myös EU on aktivoitunut kriisinhallinnassa. Pääpaino EU:n kriisinhallinnassa on ollut sotilaallisen välineistön rakentamisessa, ei-sotilaalliset keinot ovat jääneet vähemmälle huomiolle.

Kriisien ennalta ehkäisy on kaikilla mittareilla – humanitaariset, sosiaaliset, ekologiset, taloudelliset jne.– mitattuna tehokkainta ja edullisinta kriisinhallintaa. Kansalaisyhteiskunnan, vapaan tiedonvälityksen, vähemmistöjen oikeuksien turvaaminen, sosiaaliturvan rakentaminen ja oikeusvaltion kehittäminen ovat esimerkkejä keinoista tukea demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteutumista. Samalla edellä mainituilla ja muilla vastaavanlaisilla toimilla voidaan tehokkaasti ehkäistä kriisien kehittymistä.

On hyväksyttävä, että kansainvälisellä tasolla ylläpidetään jonkin asteista sotilaallista kriisinhallintavalmiutta ja järjestetään siihen liittyviä harjoituksia ja koulutusta. Tämän toiminnan pitää kuitenkin olla poliittisesti johdettua, julkista ja tarkasti rajattua. On myös järkevää, että suomalaiset sotilaat osallistuvat kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin ja niihin liittyvään koulutukseen. Pienen ja puolueettoman maan kansalaisilla suomalaisilla sotilailla on todennäköisesti paremmat mahdollisuudet ymmärtää konfliktien moniulotteisuutta kuin suurvaltojen sotilailla, jotka usein ovat tavalla tai toisella myös konfliktin osapuoli.

On myös ymmärrettävä, että kriisien sotilaallinen ratkaiseminen on tavattoman kallista. Aseellisten selkkausten aikana yhteiskunnan infrastruktuuri

yleensä tuhoaan, yksittäiset ihmiset menettävät omaisuutensa ja talous ajautuu sekasortoiseen tilanteeseen. Syntyy tilanne, joka luo edellytyksiä keinottelulle, korruptiolle, rikollisuuden kasvuksi ja jossa normaalin yhteiskunnallisen kehityksen aikaan saaminen on työläästä ja kallista. Sotilaallisten operaatioiden kustannuksiin pitää tietenkin laskea itse operaation kulut, mukaan lukien operaatioissa menetetyt ihmishenget ja aiheutetut omaisuusvahingot. Esimerkiksi entisen Jugoslavian kriisissä kansainvälinen yhteisö on joutunut kohdistamaan merkittäviä voimavaroja humanitaaristen kriisien hoitamiseen. Lisäksi serbien Kosovon miehityksen jälkeen aloitettiin Serbian pommitukset, joiden julkilausuttuna tavoitteena oli pakottaa Serbian poliittiset johtajat lopettamaan etniset puhdistukset Kosovossa.

Sen enempää humanitaariset kuin sotilaalliset operaatiotkaan eivät ole kyenneet vakauttamaan entisen Jugoslavian alueen tilannetta. Päin vastoin, konflikti on laajentunut Makedoniaan sen jälkeen, kun siellä menestyksellisesti toteutettu rauhanturvaoperaatio lopetettiin.

Kosovon pommituksia on monissa arvioissa pidetty mallina tuleville kriisinhallintaoperaatioille. Laajaa kannatusta on saanut näkemys, jonka mukaan on oikeutettua käyttää sotilaallista voimaa esimerkiksi etnisen puhdistuksen estämiseksi. Tällä hetkellä voimme arvioida Kosovon pommituksia pidemmällä perspektiivillä. Tulos on masentava. Pommitusten aloittaminen kiihdytti serbien etnisiä puhdistuksia ja lisäsi albaanipakolaisten määrää. Seurauksena oli myös serbien ja albaanien välisten jännitteiden lisääntyminen ja konfliktin alkutilanteen kääntyminen päälaelleen: entiset alistetut ovat nyt alistajia ja päin vastoin.

Kosovon pommitusten epäonnistumisesta ei kuitenkaan pidä vetää sellaista johtopäätöstä, ettei kansainvälisen yhteisö milloinkaan joudu käyttämään sotilaallista voimaa. Sitä voidaan käyttää, mutta ehdottomasti viimesijaisena keinona, käynnissä olevan humanitaarisen operaation suojana tai jos ollaan varmoja, että sotilaallinen operaatio on ainoa keino tukea konfliktin poliittista ratkaisua.

Tehdyistä virheistä on otettava opiksi. Tärkeintä on ymmärtää riittävän aikaisen puuttumisen merkitys konfliktien eskaloitumisen estämiseksi. On myös ymmärrettävä, että konfliktit eivät ole tulvien tai maanvyörymien kaltaisia luonnononnettomuuksia, jotka etenevät omalla painollaan mistään ihmisten

ponnisteluista piittaamatta ja aiheuttavat yhä kasvavaa tuhoa. Konfliktit ovat ihmisten luomia prosesseja, joita voidaan ohjailta ohjaajan taidosta riippuen joko positiiviseen ratkaisuun tai entistä tiukempaan syöksykierteeseen.

Konfliktien ohjailukyvyyn puute on ollut suurempi ongelma kuin riittävän suurten ja tulivoimaisten sotajoukkojen saatavuus. Näin on jatkossakin, ellei konfliktien ja kriisinhallinnan painopistettä kohdenneta siviilikriisinhallintaan – ennalta ehkäiseviin ja poliittiseen ratkaisuun tähtääviin toimiin, joiden perustana on ihmisoikeuksien loukkaamattomuus, demokratian toimivuuden parantaminen, vähemmistöjen suoja, vapaa tiedonvälitys, kansalaisyhteiskunnan toimintakyvyn lisääminen, taloudellisten eriarvoisuuksien poistaminen, työllisyyden ylläpitäminen, oikeuslaitoksen riippumattomuus, yhteiskunnallisen korruption vähentäminen ja viranomaisten, poliisi mukaan luettuna, puolueettomuus.

EU:n on otettava oppia Kosovon kokemuksista. Sotilaallisten keinojen kehittämisen sijasta painopisteen on oltava siviilikriisinhallinnassa. EU:n perinteiset vahvuusalueet – taloudelliset ja poliittiset keinot – ovat ne, joita tulee ensisijaisesti kehittää. Sotilaallinen kriisinhallinta on alisteista poliittiselle toiminnalle. Suomen on oltava aktiivisesti mukana EU:n kriisinhallinnan kehittämisessä. Tavoitteena on oltava järjestelmä, jossa painopiste on kriisien ennalta ehkäisemisessä ja johon ei sisälly uusia pysyviä kansainvälisiä valmiusjoukkoja. Suomen on myös edistettävä EU:n ja YK:n yhteistyötä ja sitä, että EU osallistuu vain niihin operaatioihin, joilla on YK:n tai Etyjin mandaatti.

Suomen Rauhanliitto - YK-yhdistys (perustettu 1920) ja Suomen Sadankomitealiitto (perustettu 1963) ovat puoluepoliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumattomia rauhanjärjestöjä. Rauhanliitto ja Sadankomitea näkevät turvallisuuteen liittyvät haasteet laaja-alaisesti ja edistävät työssään ei-asevaraista turvallisuuspolitiikkaa, inhimillisen turvallisuuden konseptia. Inhimillinen turvallisuus asettaa - ei vain sanojen vaan myös käytännön toimien tasolla - etusijalle ihmisten keskinäisen tasa-arvon, ihmisoikeudet ja etsii pitkällä tähtäimellä globaaleja ja kestäviä koko ihmiskunnalle yhteisiä ratkaisuja lyhyen tähtäimen usein näennäisten kansallisten etujen sijaan